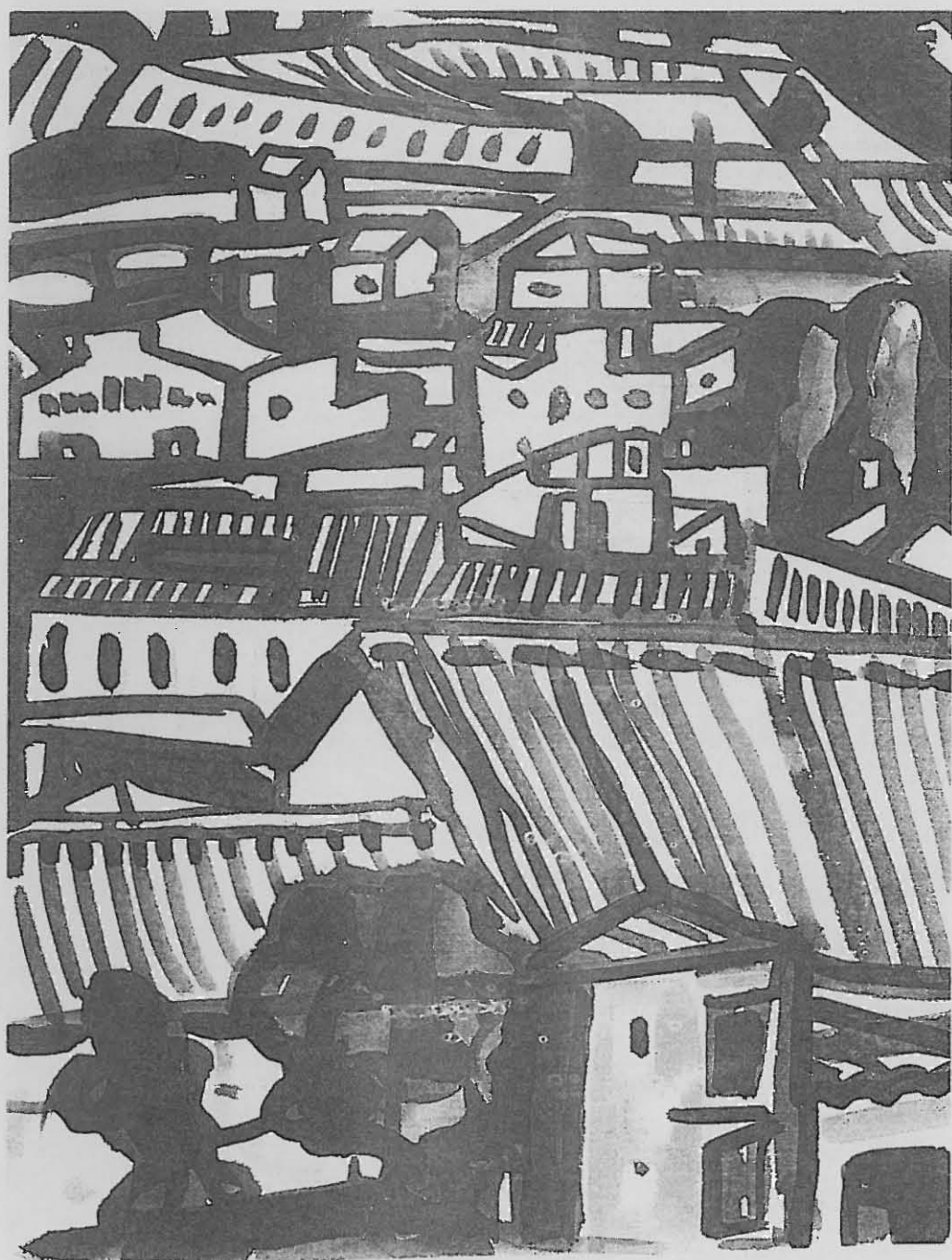

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY IX (1999) Núm 18

Enric Marquès, el pintor

Enric Marquès, el pintor

Res més complicat que una vida. Complicat sobretot de viure, però també complicat de copsar i d'explicar: inabastable de fet, inexplicable. La biografia com a gènere agraeix dos suports, el que li dóna una bona forma literària, i l'ajuda de les convencions socials sobre els oficis i els seus èxits, sobre les famílies i les seves herències, genètiques i patrimonials, i finalment sobre la fama i la posteritat. Les biografies solen ser, doncs, fonamentalment falses: destaquen allò que és menys important i topen impotents amb el que és complex, la vida mateixa tal com es produeix, amb totes les seves contradiccions.

Hi ha vides que afavoreixen la biografia. Lineals, senzilles, solemnes, acomplint un itinerari més o menys brillant i més o menys llarg en alguna activitat humana, demanen una ressenya clara i rotunda, a ser possible oficial, ben oficial, amb les quatre dates i dades ben repartides. N'hi ha d'altres, en canvi, que s'esmunyen entre els afanys d'ordre i classificació, que fugen del fitxer i del rètol. I són,

sovint, les més admirables, les més desitjables com a vides viscudes, denses i intenses, les més influents en les idees i actituds dels seus contemporanis. Vides reals i contundents, lluny del teatre públic i de la galeria, però de petja fonda en altres vides, no tan sols en la memòria, sinó en el mateix afaïçonament del caràcter i de les biografies d'altres éssers humans.

Enric Marquès, pintor, hauria de dir la placa que recordés la seva vida a Llagostera entre 1968, quan s'hi va instal·lar per primera vegada, tot just els estius, passant per 1975, quan se'n va fer ciutadà a ple temps, i acabant per 1994, quan va morir-hi. I està ben clar que abans que res era un pintor,

i quin pintor! Només amb el seguiment de la pintura podem llegir la seva vida entera, amb els seus alts i baixos, els seus moments de creació intensa i els seus llargs silencis de meditació o d'esterilitat. L'Enric Marquès va ser un pintor excel·lent en alguna de les seves etapes, tal com ha explicat el poeta i també pintor, i a més amic seu, Narcís Comadira. I va ser un artista del seu temps tota la seva vida. Un artista dels que n'hi ha cada cop menys, amb aquella punta d'arrabassament que coneixem dels maleïts i romàntics, sobre tot dels francesos, entre la bohèmia i la revolució, adolescents tota la vida en la seva rebel·lió i adults prematurs en la maduresa de les seves idees.

Els seus inicis es situen en la Girona "grisa i negra" de la postguerra, quan aconsegueix fer créixer la seva vocació artística tot treballant com a empleat de banca, sense escoles d'art ni altres mitjans de formació pictòrica que no fossin els que espontàniament es donava a si mateix o la benevolència d'algun pintor més crescut. Aviat instal·la taller amb d'altres joves i crea, el 1949, amb en Francesc Torres Monsó,

Joaquim Casellas i Emília Xargay, el Grup Girona, que l'any següent exposa a Barcelona, al segon Cicle experimental d'art nou i al Saló d'Octubre. És l'arrencada, a la qual seguiran exposicions del mateix nivell amb freqüència gairebé regular cada any. La vida d'un jove artista en aquella dècada fosca, encara autàrquica i autoritària, és difícil i probablement frustrant. Però l'Enric Marquès treballa de valent i troba un llenguatge i una estètica pròpies. En Narcís Comadira parla de "parentiu expressionista" i "d'antecedents fauvistes", amb referència concreta a les influències de Picasso, Cézanne i Braque, per la pintura a l'oli, i pel que fa als "gouaches", - els meravellosos "gouaches" que tant li agraden a Comadira de Matisse, Rouault i Poliakov, en aquest darrer cas curiosament un pintor

abstracte.

Però aquell jove en plena vintena també necessita airejar-se. Com els joves aprenents dels oficis d'abans, que havien de córrer món, treballar en diferents indrets i construir la seva art lluny de casa, l'Enric coneix Castella, Marroc, Itàlia, França i Dinamarca. També és el moment de la inevitable politització enfront d'una dictadura que maltracta els joves, els treballadors, els catalans. El resultat final es diu París. Són temps d'exilis polítics, d'emigracions econòmiques i de ruptura i fugida d'una societat opressiva ofegadora. En la seva instal·lació a la capital francesa hi ha una mica de tot. La trentena de l'Enric Marquès vol dir una feina com a impressor i grafista en una cooperativa d'estudiants de la Sorbona, la intensificació de l'aprenentatge a l'École du Louvre

i a l'École des Beaux Arts, la incorporació a l'organització parisenca del Partit Socialista Unificat de Catalunya, el casament amb Anny Henry, els dos fills -Lucy i Francesc-, les col·laboracions a l'editorial espanyola de l'exili Ruedo Ibérico i a les revistes comunistes "Nous Horitzons", "Nuestra bandera" i "Realidad". I per suposat, la dedicació a la pintura, amb les corresponents expo-

L'Anny, l'Enric, en Xicu i la Lucy.

sicions: des de la Sala Municipal de Girona el 1960 fins a la Casa de Cultura de Girona l'any 1970.

L'any 1968 va ser decisiu per a una generació sencera de joves europeus. La revolta dels joves contra l'autoritat establerta es va estendre per tot el món: a Berkeley contra la guerra del Vietnam, a Praga contra el comunisme soviètic, a París contra una societat encarcerada i conformista. L'Enric va viure l'experiència de la revolta a primera fila, com a militant i com a grafista al servei d'un moviment que feia servir els cartells i els pamflets amb enginy i efectisme estètics. La crítica

de la societat burgesa desplegada al maig francès abastava tots els àmbits de la vida, no únicament la política, i va suposar un trasbalsament moral i social que en bona part avançava els canvis del final del segle: la caiguda del comunisme, la globalització econòmica, la desaparició de la família nuclear, la caiguda demogràfica europea i l'arribada de la societat multicultural.

L'impacte d'aquells esdeveniments en l'obra de l'Enric va ser molt important: la sèrie de pintures "Els atletes del consum", així com nombrosa obra gràfica, no s'expliquen sense la revolta

de 1968. Però va ser també important a l'hora de decidir-se per donar un tomb a la seva vida, cercant un compromís polític més directe i arrelat al seu propi país. En Narcís Comadira, molt crític amb l'obra de l'Enric d'aquesta etapa, ha assenyalat que "la llibertat que el va abocar a la vida el va anar robant a l'art". No tot el que fa l'Enric en aquests anys és art compromès en el sentit més antic de la paraula. A ella hi pertanyen encara alguns paisatges llagosterencs. Però vist en perspectiva, ja és ben clar que marxa cap a l'esterilitat o el silenci.

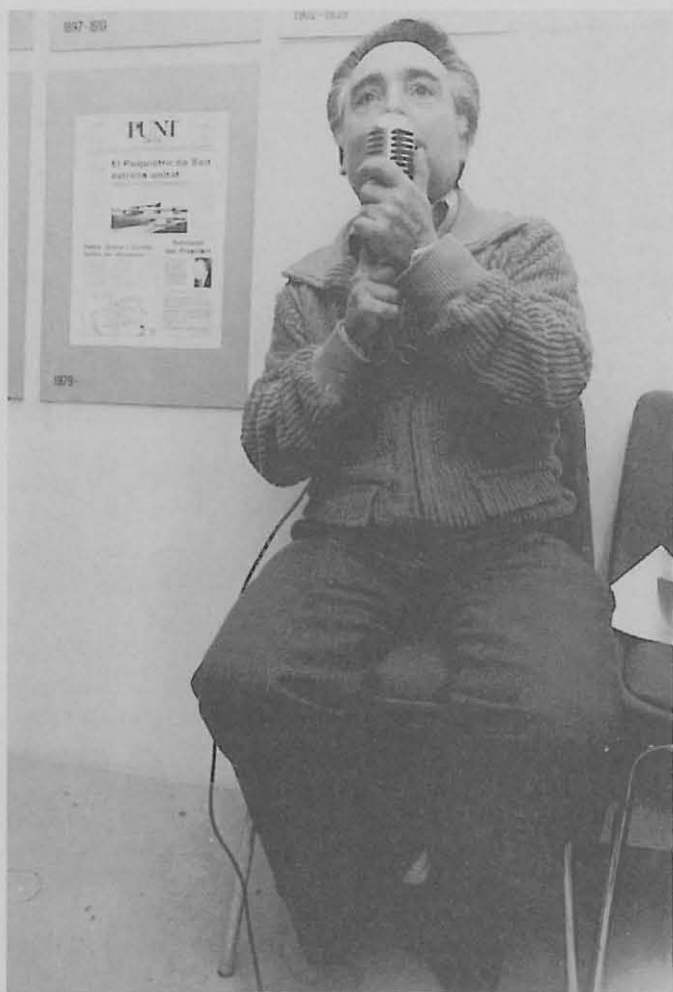
Abans hi ha el moment esplèndid d'activisme i d'il·lusió que és l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona, fundada el 1976 dins l'atmosfera rupturista dels primers mesos de la transició i com a part de l'Assemblea de Catalunya. L'ADAG és la realització d'una utopia: els individualistes per excel·lència que són els artistes aconseguen de treballar plegats i pensar en un art col·lectiu i popular. L'Enric va abocar-ho tot en aquesta experiència i en la militància antifranquista.

Però no van ser únicament ni principalment les idees polítiques les que van forjar el conceptes artístics de l'Enric. L'experiència personal i les pròpies arrels comptaven i molt en el seu concepte gens elitista de l'art. L'art hauria de ser a l'abast de tothom, tant a l'hora de gaudir-ne com de fer-ne. Pintar és qüestió d'idees pictòriques, que necessiten just el domini d'una tècnica. Les complicacions de les tècniques d'expressió són les mateixes que trobem en els artesans i en els professionals de molts

oficis. En bona mesura, els gravadors, fusters, terrissaires, paletes, ferrers o estucadors són el fonament de l'artista. D'entrada, els necessita. I després, el seu domini tècnic és el model del que ha de posseir un artista: organitzador de sentits i percepcions intel·ligents a partir dels mitjans d'expressió que li proporciona la tècnica.

El seu interès per les arts populars té les seves arrels en el seu concepte de l'art com a treball fet per treballadors de la matèria, no en una especial estètica populista i d'arrel folklòrica. I el seu rebuig de la corrupció de l'art pel diner té també el mateix origen. No es pot concebre que el treball de l'artista es distanciï en una mesura tan absurda respecte al treball de la resta dels artesans. Quan succeeix, l'artista en surt perjudicat, la seva obra s'acomoda al mercat, la seva vida s'estova i es deixa esclavitzar pel diner.

Un art desacralitzat, útil com a eina de coneixement del món i de nosaltres mateixos, eficaç a l'hora de proporcionar-nos plaer estètic però sobre tot intel·ligent, social, humà. Es a dir, perfectament inserit en el país i en la gent, compromès amb les tensions contemporànies, amb un vessant clarament de crítica i de disconformitat amb l'estat de les coses. L'art com a realitat que depassa i vol superar la pròpia realitat. Els conceptes artístics de l'Enric eren radicalment moderns i actuals. Els darrers anys va preocupar-se especialment per l'art mural de les joves tribus urbanes, els "grafitis" o "tags" en els quals s'expressen secretes protestes i actituds. Estic segur que d'haver tingut accés a l'art cibernètic a

Stand del Punt Diari a les Fires de Girona, 1981. Foto: Bosch.

través d'Internet i a l'activitat dels "hackers" o pirates informàtics s'hi hagués interessat immediatament.

L'èxit de la transició va ser el fracàs de tots els utopistes: l'Assemblea de Catalunya va quedar escombrada tan bon punt es van convocar les primeres eleccions i l'ADAG no va poder tampoc sobreviure-la. El desengany, la traïció, el capgirament de jaquetes van ser les frases del moment. Amb el temps s'ha vist que hi havia una part de raó i una altra d'irrealisme en aquesta visió un punt ingènua de les coses. Anàvem de dret cap un món nou, cínic i economicista, i

els joves d'aleshores creïem en canvi que ens trobàvem a punt de viure un dels grans vespres de la història, tal com ens els havien fet somniar des de l'adolescència i gràcies a mites com la Resistència francesa, la Guerra Civil espanyola, i en el límit la Revolució Russa. L'error d'òptica era monumental. Però no hi havia error moral. Sense la pressió utòpica d'aleshores encara haguessin sigut més limitades les fites abastades. Però els qui més s'hi van comprometre i menys guany hi van buscar, com va ser el cas de l'Enric, més van patir-ne les conseqüències.

L'Enric va incor-

porar-se el 1979 a l'equip del Punt Diari, una experiència professional sortida directament del mateix bull polític que l'ADAG o que Presència, la revista de Girona que havia trencat motlles i censures ja als anys 60, quan era ell mateix el qui feia de corresponsal a París, signant Eugeni Ribalta, amb unes esplèndides cròniques sobre política internacional i sobretot francesa. Després es va encarregar del disseny de la Revista de Girona i de les col·leccions de llibres de la Diputació. I no va parar de fer obra gràfica i d'il·lustració. Però cada cop més utilitzava velles imatges extretes de les seves carpetes per resoldre els encàrrecs. Havia arribat al silenci de l'art, al moment terrible en què és impossible de seguir pintant.

L'Enric tenia un alter ego artístic, el pintor

L'Enric Marquès (1931-1994).

gironí de començaments de segle Fidel Aguilar, mort prematurament als 21 anys. Només cal citar algunes de les coses que sobre ell va escriure (tal com les va recopilar el seu amic i bon coneixedor de la seva obra i les seves idees, el periodista

gironí Narcís-Jordi Aragó), per comprovar la força del paral·lelisme:

"Inacabada la teva obra? Incompleta? Estroncada, sí. Però, per damunt de tot, hi ha una evidència: tenies la passió que caracteritza l'artista, l'home que de la creació en fa un tot. La teva era una flama tranquil·la, però constant i devoradora; era de debò. I es manté viu en les teves coses el caliu de la teva efímera combustió".

(Carta a Fidel Aguilar, 1972)

"Fidel Aguilar, que podia haver estat l'artista de Girona més universal després dels gòtics, és el paradigma del gironí infortunat. Ell, biològicament; d'altres, socialment. La paradoxa de Girona és que, tot i ser una ciutat monumental i espiritual, ha frustrat els seus artistes i no els ha permès de desenvolupar la seva tasca amb una mínima confortabilitat".

(Conferència a la Mercè, 1986)

"Sé que defensant Fidel Aguilar em defenso a mi mateix i altres artistes i persones d'origen popular que ensopeguen encara amb

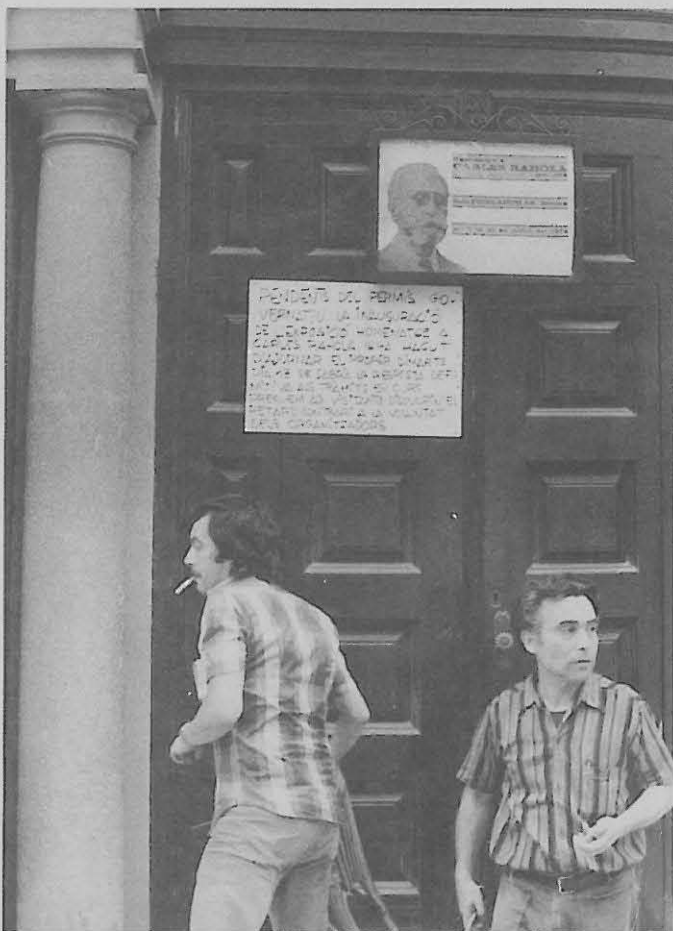

les barreres tradicionals i de classe. Fregant la marginació. Sense veu".

(El Punt, 1994).

En unes altres condicions, amb una societat més culta i civilitzada, també més generosa i oberta, l'Enric hagués pogut jugar els trumfos que tenia, que eren molts i bons. Malgrat tot, en Narcís Comadira ha pogut fer una valoració, mesurant molt bé les paraules, que dóna la dimensió de la seva obra:

"La carrera de l'Enric Marquès com a pintor dura poc més de dues dècades. La dels cinquanta i la dels seixanta. I encara aquesta segona amb una producció desigual. Algú pensarà que això és molt poc. No, és suficient si l'obra és important. Aquest és el cas d'Enric Marquès, autor d'una obra coherent, personal i abundant, d'una enorme riquesa plàstica (...) Jo crec que els guaixos de l'Enric Marquès dels anys cinquanta (...) constitueixen un corpus pictòric de primera magnitud per ell mateix i d'una gran

L'Enric Marquès davant la Sala Fidel Aguilar de Girona, l'any 1976 amb motiu de l'exposició d'homenatge a Carles Rahola.

importància dins el context de la pintura catalana del moment".

Quan va decidir de traslladar-se definitivament

des de París a Llagostera, on va instal·lar el seu estudi, l'any 1975, dues qüestions el motivaven especialment: el compromís amb el seu país en un moment de canvi polític i la il·lusió de l'artista per recuperar els moments feliços d'una creació extensa en temps i intensa en inspiració. Els teulats del poble i els paisatges dolços de Solius, que tantes vegades havia pintat, l'esperaven una i altra vegada disposats a començar la tirada llarga de pintura feliç. Va trobar el compromís però li va mancar la pintura. Afortunadament, va saber

Girona - París - Llagostera.

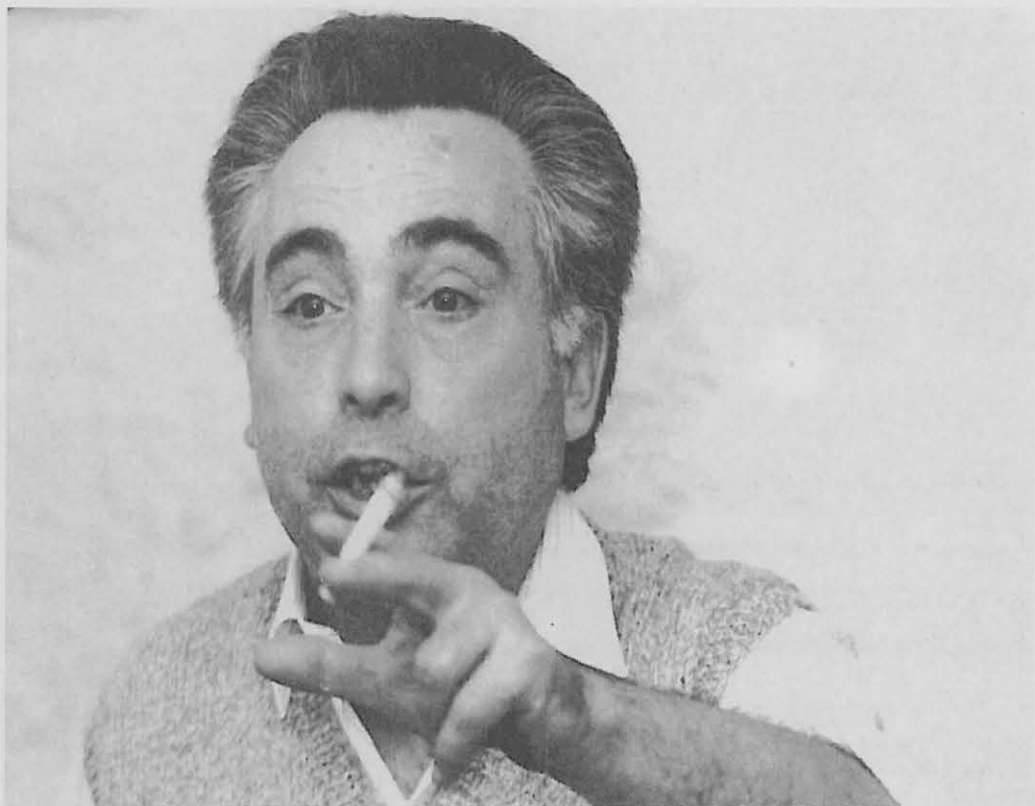

Foto Joan Comalat

trenar la seva nova ciutadania llagosterenca amb el present i el passat del poble, fins a convertir-se ell mateix en peça imprescindible: amb els pintors que l'havien precedit, en Pere Mayol, mossèn Gelabert, amb personatges oblidats, l'August Vidal, pedagog, traductor del rus i comissari de l'Exèrcit de la República, amb ciutadans centrals de la Llagostera de les darreres dècades -en Peio Pasqual, l'Esteve Fa-, amb els més joves, - en Joan Ventura, per exemple- i tants d'altres que potser desconec o oblidó.

L'Enric Marquès, pintor, va ser un gironí i català molt singular i caracteritzat, que va deixar una petja duradora i profunda en molta gent que el va conèixer, entre d'altres el qui escriu. Per la seva pintura, naturalment, però

també pel seu treball com a periodista i com a dissenyador i grafista, i per la seva actitud cívica com a intel·lectual i ciutadà responsable. L'Enric Marquès va ser també important com a llagosterenc. La seva casa del carrer de Santa Anna, l'antic casino de Can Caldes, va ser un referència durant 25 anys.

La memòria individual sol ser viva i sovint dolorosa. La col·lectiva és més aviat escassa i afortunadament festiva. L'amistat fa que vulguem projectar la força del nostra record sobre els nostres conciutadans i especialment els més joves.

Això és el que pretén aquest escrit respecte al record de l'obra i la vida de l'Enric a Llagostera. Seria pretensions voler tenir alguna mena d'èxit, però el fet de poder-ho assajar,

gràcies al gentil encàrrec de l'Arxiu Municipal de Llagostera, és ja tot un motiu d'agraïment i d'esperança.

Nota: les cites literals han estat extretes del catàleg "Enric Marquès. Antològica 1931 - 1994". Ajuntament de Girona. 1997.

TÍTOLS PUBLICATS

- 1 - *El Mercat i la Fira* de Marta Albà i Espinet
- 2 - *El passeig Romeu* de Fina Solà i Llirinós
- 3 - *Breu història de la infermeria a Llagostera* de Rosa Masana i Ribas
- 4 - *El llarg acabament de l'església de Llagostera (Segles XVII-XVIII)* de Josep M.T. Grau i Roser Puig i Tàrrrech
- 5 - *Jaume Roure i Prats. Radiografia d'un cacic* de Dolors Grau i Ferrando
- 6 - *Indústries sureres a Llagostera* de Fina Blanch i Rissech i Rosa Masana i Ribas
- 7 - *La Casa de les Vídues. Cent anys per tenir una biblioteca pública* de Joan Ventura i Brugulat
- 8 - *La Plaça Catalunya* de Marta Albà i Espinet i Enric Ramionet i Lloveras
- 9 - *Breu història de la sastreria a Llagostera* de Josep Vilallonga i Ribalta
- 10- *Els noms dels carrers: dedicacions i origen* de Ramon Brugulat i Pagès
- 11- *L'arqueologia a Llagostera* de J. Merino, L.E. Casellas, X. Rocas
- 12- *Les fonts de Llagostera* de Magda Saurí i Masgrau
- 13- *Antoni Varés. Un home i el seu temps* d'Albina Varés i de Batlle
- 14- *Les sitges de Llagostera* de Josep Burch i Rius
- 15- *Retaules barrocs* de Josep Maria Grau i Roser Puig
- 16- *1831-1936. Cent anys de població a pagès* d'Olga Llobet i Guevara
- 17- *Un notari i els seus papers durant la Guerra del Francès* de Marta Albà i Espinet i M^a. Àngels Adroer
- 18- *Enric Marquès, el pintor* de Lluís Bassets i Sanchez

ARXIU MUNICIPAL

Plaça del Mercat, 5
17240 LLAGOSTERA
Tel. (972) 80 54 36

Horari: de dilluns a divendres de 10 h. a 14 h.

